

«Per ina politica orientada vers l'avegnir»

La Quotidiana intervistescha ils candidats per las elecziuns da la regenza grischuna (1)

CUN JÜRIG KAPPELER
HA DISCURRÌ MARTIN CABALZAR

■ **La Partida verd-liberala dal chantun Grischun porta il deputà Jürg Kappeler (55) sco candidat per las elecziuns da la regenza grischuna**

Pertge duai il pievel grischun eleger Vos ils 18 da matg en la regenza?

Jürg Kappeler: Tar questas elecziuns vai per la dumonda «navant sco fin uss» ubain «orientà raschunaivlamain vers l'avegnir», ed jau stun er «orientà vers l'avegnir». «Orientà vers l'avegnir» munta per exempel che las schanzas tras il pli da l'iniziativa davart segundas abitaziuns vegnian prendidas e ch'ina politica d'energia e da clima raschunaivla vegnia concludida. Il chantun Grischun duai s'engaschar en favur da l'energia d'aua indigena per ina svelta desista da l'energia atomara ed el duai prender cumià da l'idea absurda da pretender ultimativamain in segund tunnel da via tras il Gottard. E «raschunaivels» munta da tscherugar soluziuns pragmaticas e betg talas che gidan be ina vart u ch'èn betg madiras – independentamain da blocs politics e libers da chadainas ideologicas. E lura dovra il Grischun betg anc in administratur en la regenza, mabain in interperender ch'è disà da surprender la responsabladad er finanziaria per ses agir.

Nua vegnis Vos sco novelegi cusseglier guvernativ a metter accents en la proxima perioda da legislativa?

La regenza è in gremi collegial che pren decisiuns tenor il pli. Gugent dess jau impuls pertutgant ils secturs da clav da l'avegnir: svilup da l'economia, energia e politica da furmazion.

Tge sto il chantun far per auzar si' attractivitat sco plazzal economic per il commerzi e per l'industria?

L'incarica principala dal chantun è da stgaffir premissas optimalas. Il chantun na duai dentant betg agir sez sco interperender. Impurtanta è la creaziun d'in post da consultaziun central cun las competenzas da decider correspondentas («One Go Shop» enstagl «Multi Stop Shop») e da metter a disposiziun avunda terren d'industria. Medemamain ha la politica da furmazion da vegnir drizzada ora meglier sin il basegns da las fatschentas orientadas a l'export per che dapli forzas da lavur indigenas vegnian engaschadas en questas branschas. Ultra da quai duai il chantun sustegnair fundaziuns da firmas innovativas. Speciala atenziun èsi da dar a projects da las instituziuns grischunas da scol'aua e da perscrutaziun. E betg sco davos èsi far enavant cun la vieuta d'energia. Dar incumbensas infinitas a nos commerzi.

Tge perspectivas vesais Vos per l'avegnir da l'agricultura muntagnarda en general ed en il Grischun en spezial?

La cumpart da l'agricultura a la prestaziun economica dal Grischun è relativamain modesta. Entras ils dischavantatgs geografics e climatics da noss chantun vegn nossa agricultura productiva a lunga vista a vegnir stuschada da la vart da bains en megliers loghens. Las schanzas per l'agricultura muntagnarda grischuna èn prestaziuns d'utilitad publica, en la produziun da nischas ed en la collavaziun cun il turissem sco entrada laterala. Prestaziuns d'utilitad publica èn la cultivaziun persistenta che schanegia las resursas da la surfatscha nizzeziada da l'agricultura en il territori muntagnard per mantegnair in spazi da temp liber e da creaziun variont ed attractiv per indigens e giasts. En la produziun da nischas ha nossa agricultura er a lunga vista bunas schanzas. Qua èn auta qualitat, origin ve-

giunal e produziun da bio facturs da success. Mo uschia po in prezi pli aut e quattras la plivalur per ils custs da produziun pli auts vegnir cuntanschi. Pertge betg «l'entir Grischun bio»? L'agricultura muntagnarda è ina dallas basas las pli impurtantas per la populaziun decentrala da noss chantun. Già per quest motiv na pudain nus betg ans prestar da desister da nossa agricultra muntagnarda.

Nua vesais Vos las prioritads per la promoziun dal turissem, suenter ch'il pievel ha ditg na a la taxa da turissem chantunala?

Il chantun duai sustegnair las destinaziuns turisticas cunzunt entras coordinar las purschidas da las destinaziuns. Fitg buna lavur en questa direziun ha p. ex. l'Arena Alva prestà. Ultra da quai èsi da dumagnar ina finanziaziun stringenta en las destinaziuns turisticas. Il chantun duai motivar ils acturs d'ina destinaziun da turissem da sa chapir sco communitad da destin e d'agir a tala moda. Plinavant ston las prestaziuns da l'uffizi per economia e turissem sco era da Grischun Vacanzas vegnir adattadas a la situaziun reala cun entginas destinaziuns turisticas fermas. Era fitg impurtant èsi da manar tras in'offensiva da qualitat a la basa.

Co giuditgais Vos las consequenzas da l'iniziativa davart segundas abitaziuns per l'economia e per il turissem en il chantun Grischun? Tge èsi da far?

En bieras regiuns grischunas ha ils ultims onns la mentalitad predominà da gudanar raps a moda relativamain simpla sin cust da l'ambient entras bajegiar abitaziuns da vacanzas. Las investiziuns privats en l'ereziun d'abitaziuns è s'augmentada per var 30% ils ultims tschintg onns. Ina correctura è urgentamain necessaria. Igl è indisputabel che las incarcas per il commerzi entras bajegiar abitaziuns na vegnan betg a restar sin il nivel d'oz. Ma la vieuta d'energia porscha perspectives per l'avegnir. Enstagl da bajegiar novas abitaziuns da vacanzas duain edifizis existents vegnir sanada energeticamain. E per il turissem respectivamain per sia qualitat è l'approbaziun da l'iniziativa davart segundas abitaziuns be d'avantatg: «Ussa ston ils raps puspè vegnir gudagnads cun purschidas professiunalas!» La subvenziun da hotels entras la vendita d'abitaziuns secundaras n'era betg in modell da gestiun persistent. Las perspectives per il commerzi vegnan stgirentadas sapientivamain d'entgins profiturs dil bajegiar abita-

ziuns. Igl è meglier da prender las schanzas che s'erisultan!

Co sa la depopulaziun da regiuns periferas cun structuradas flauvas vegnir frunada?

Las datas statisticas dal chantun Grischun mussan in auter maletg. En ils davos 20 onns è la populaziun be sa sminuida en la Val Müstair. En tut las autras regiuns è la populaziun creschida! Quai ch'è dentant sa midà è la struttura da vegliadetgna. Nossa populaziun vegn pli e pli veglia. La dumonda stuess esser: «Co dumagnain nus che dapli giuvenils ed emploiads restan tar nus?» Quai è in'incarica da las regiuns. Il chantun ha dentant da stgaffir bunas cundiziuns, p. ex. cun in ferm servetsch public. Quaters tutgan p. ex. bunas colliaziuns cun il traffic public u er ina purschida d'educaziun vasta cun structuradas dal di. La purschida d'educaziun da la scola populara en fin a la furmazion gimnasiala e las purschidas da la via da furmazion duala tutgan vinavant en nossas regiuns.

Pertge duai il pievel grischun acceptar resp. refusar la golvaziun da finanzas revidida?

La golvaziun da finanzas vertenta ha mancos da sistem gravants e dat impuls sbagliads. Cun la golvaziun da finanzas revidida vegnan las vischnancas rinforzadas. Surtut dentant vegn ina golvaziun pli gista tranter vischnancas pli ritgas e talas pli povras stgaffida. Igl è il dretg legitim da la pld da l'Engiadin'Autà da pretender il referendum. Quattras pren ella sapientivamain en cumpra ch'il sistem actual cun sias mendas gravantas restia en vigur. Deplorablamain s'engascha la pld Engiadin'Autà pli ferm per ils agens interess che per in cumpromiss chantunal sustegn vastamain.

Ils cuosts en il sectur da sanadad ed en la tgira da malsaus ed attempads explodeschan. Nua vesais Vos necessitad d'agir?

L'augment dals custs en il sectur da sanadad è dapi ditg pli aut che la chareschia. Ma propi in'explosiun n'ha betg lieu.

L'augment dals custs è primarmain ina consequenza dal svilup demografic (bleras persunas vegnan adina pli veglias) e dal svilup medicinal. Las prestaziuns dal sectur da sanadad èn enormas. Nus avain la pli auta expectativa da vita, avain strusch terms da spetga ed access bunamain illimità a prestaziuns medicinalas, las qualas auzan nossa qualitat

da viver. Er èn il sectur da sanadad sco er la tgira da malsaus ed attempads part dal servetsch public. Tras la realisaziun consequenta dal maletg empalont davart l'organisaziun dal provediment da sanadad en il chantun Grischun, che preveda la stgaffida da regiuns da provediment da sanadad sut ina suletta organisaziun purtadra, sa laschan realisar impurtants potenzials d'optimaziun. Custs sa laschan reducir entras la responsabladad dal singul. Il meglier recept è dentant prevenziun e promoziun da sanadad, p. ex. entras il sport.

Co duai il chantun triling reagir en vista al Plan d'instrucziun 21 surchargià ed a la iniziativa da linguas estras?

Il Plan d'instrucziun 21 preveda in'unificaziun da l'instrucziun en la scola populara en ils chantuns da lingua tudestga e bilings. Latiers èn vegnids formulads standards d'educaziun cun competenzas. Las posiziuns entradas durant la consultaziun vegnan uss validadas ed il Plan d'instrucziun 21 adattà. Per il Grischun sco chantun perifer èsi central da manar en il plan d'instrucziun adattà analogamain als auters chantuns. Sche las duas linguas estras en la scola populara restan en il Plan d'instrucziun 21 sto il Grischun exnum mantegnair las duas linguas estras. En quest cass è l'iniziativa da linguas estras da refusar. In ulteriur star dalla vart fiss per uffants, geniturs e la finala er per l'economia in grond dischavantatg.

Tge soluziuns vesais Vos en il champ da tensiun idiom/rumantsch grischun en las scolas rumantschas?

La situaziun actuala è ord vista d'in politicher da lingua tudestga complettamain nuncunentativla. Tar quest tema emozional ston dentant ils Grischuns e las Grischunas da lingua rumantscha sez chat tar la soluziun. Il chantun po sulettamain sustegnair cun mediar. Pli ditg che quest conflict resta e pli gronds ch'ils dischavantatgs daventan per ils Rumantschs, per lur cultura e per lur identitad.

Co giuditgais Vos la chargia fiscal en il chantun Grischun? Nua èn eventualmain correcturas necessarias?

Tenor la statistica da l'administraziun da finanzas federala corresponda la chargia fiscal en il Grischun pressapoc a la media svizra. La revisiun parziala da la lescha fiscal l'on 2009 che ha manà ad in levigiamaint evident per persunas natirals e giuridicas è stada impurtanta ed endretga. Las finanzas dal chantun èn en urden e la bilantscha sauna. Avant che novs midaments pli gronds vegnan fatgs è il svilup finanziar dals proxims dus, trais onns da spetgar giu. Igl è intschert sch'ils deficits prognostitgads vegnan en vigur. Immediat duain dentant las correcturas pli pitschnas ch'èn gia en elavuraziun vegnir realisadas. (p. ex. pertutgant reduziun da las premias da las chassas da malsaus).

Tge conclusiuns sto il chantun Grischun far per la politica d'energia da l'avegnir en vista a la liberalisaziun da la fiera d'electricitad e la devalitaziun a la fiera da la forza hidraulica?

La regenza grischuna duai s'engaschar a favur da l'energia idraulica per ina svelta sortida da l'energia atomara, sco ch'igl è previ en il program da la regenza 2013–2016. Latiers duai il chantun mussar dapli engaschi en favur da la produziun d'electricitad d'indrizs fotovoltaics. Cunquai ch'ils custs da produziun per energia fotovoltaica èn gia oz fitg datiers als prezis d'electricitad da las interpresas electricas po vegnir presuma pervia dal resultat da l'iniziativa da charvun che fitg bieras Grischunas e Grischuns èn pronti da pajar l'augment minimal per electrici-

tad producida a moda persistenta. I dovra pia da vart dal chantun Grischun naginas novas subvenziuns, ma igl è cunzunt d'infirmar e da motivar. Ultra da quai èn ils obstachels administrativs per l'installaziun d'indrizs fotovoltaics da reducir. Tut quai ha l'effect lateral positiv ch'i dat lavur per nos commerzi er en territoris periferes – a favur da nossas interpresas cun lur emploiads sco er en favur da las vischnancas e da noss chantun. Tar surpigiar parts pli grondas tar cas da chasadas duai il chantun mussar retergnientscha. Memia blers facturs ininfluenzabels decidan davart la rentabladad d'investiziuns grondas.

S'engascha il chantun Grischun memia ferm u memia pauc per la cultura e nua duain vegnir messas las prioritads?

En il chantun Grischun è l'identificaziun cun la cultura plaschavlamain s'augmentada ils davos onns, sco er l'augment da meds finanziars, sco ch'il cussegl grond ha mussà ad occasiun da sia sessiun da december 2013. Cultura è er da vesair sco element impurtant per noss turissem. Qua dovri pitgas professiunalas sco Origen, Opera Viva u la Filarmonia da chombra exact sco la cultura laicistica che stgaffescha identitad. Pia betg «u quai ni tschai», mabain «tant quai sco tschai».

Qualas èn las pli grondas sfidas per il chantun Grischun en ils proxims 10 onns?

Il Grischun sto daventar economicamain pli ferm. Il Grischun duai esser attractiv per novas firmas e franar l'emigraziun da giuvnas Grischunas e Grischuns vers la Bassa. Il Grischun sto nizzeziar meglier la situaziun geopolitica favuraivla en il spazi alpin. Er sto il Grischun daventar pli ferm sco lieu da furmazion. Las destinaziuns turisticas pli pitschnas duain s'orientar ad in turissem persistent, er ensem cun l'agricultura. Emprimas avischinaziuns èn vegnidas fatgas cun la charta NIV. Il focus na sto betg adina esser sin projects gigantics, er projects regiunals san contribuir a la populisaziun decentrala. La politica d'energia vegn er en l'avegnir ad esser da muntada centrala per il Grischun. Entras ina svelta vieuta d'energia èsi da procurar che la forza idraulica grischuna sappia producir en l'avegnir rentablamain. Ina gronda sfida vegn il mantegniment dal servetsch public ad esser. Generaziuns che vegnan acceptan l'abitare decentral mo tar buna colligiaziun cun il traffic public e cun cabels a fibras da vaider, cun prestaziuns medicinalas, cun ina purschida d'educaziun raschunaivla u cun ina stizun dal vitg.

Chavazzins

Mia ensaina: scorpiun

Mia fermezza: insistent

Mia flauvlezza: memia engaschà

Mia patria: verd-liberal, colli-giond economia ed ecologia

Mias davosas vacanzas: deplorablamain bler memia curtas

Mes hobis: politica e sport

Mia tratga preferida: pizza, e magari in filet da bov bio

Mes idols politics: sun absorbà memia fitg cun la fatschenta da mintgadi per avair temp per istorgia da politica

Mes giavisch nunacumppli: trais emnas vacanzas senz'interrupziun

